

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIIY-AMALIY JURNALI

2025-yil 3-son

VOLUME 5 / ISSUE 3 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.3.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK
UNIVERSITETI**

“Jurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Sharipov, Y. Yarmolik, E. Mustafayev,
K. Abduvaliyeva, Y. Mahmudov,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Musahhih:

S. Rasulova

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2025-yil 27-iyunda
bosmaxonaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog‘i: 22,8

Adadi: 100. Buyurtma: № 84.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy boshqarmasi boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

MAS‘UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY‘ATI A‘ZOLARI

J. Blum – Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (Boston, AQSh)

M. Vishovatiy – Gdansk universiteti professori (Gdansk, Polsha)

A. Hoshimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

X. Xayitov – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

I. To‘raboyev – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

S. Xolboyev – O‘zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi dotsenti, yuridik fanlar nomzodi (Toshkent, O‘zbekiston)

N. Raxmonkulova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiyasi universiteti dotsenti, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

J. Ne‘matov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

R. Kuchkarov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti v.b., filologiya fanlari nomzodi (Toshkent, O‘zbekiston)

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Шарипов, Е. Ярмолик, Э. Мустафаев, К. Абдувалиева, Й. Махмудов, М. Шарифова, Ш. Бекназарова

Корректор:

С. Расулова

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
27.06.2025.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 22,8. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 84.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – доктор философии по юридическим наукам, доцент, начальник управления по науке Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – доктор философии по филологическим наукам, доцент, заведующий кафедрой узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – доктор права, профессор Школы права колледжа Бостона (Бостон, США)

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

А. Хошимхонов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

М. Ахмедшаева – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Х. Хаитов – доктор юридических наук, профессор Академии государственного управления при Президенте Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

И. Турабоев – доктор философии по юридическим наукам, и.о. доцента Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

С. Холбоев – кандидат юридических наук, доцент Высшей школы судей при Высшем судейском совете Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

Н. Рахмонкулова – доктор юридических наук, доцент Университета мировой экономики и дипломатии (Ташкент, Узбекистан)

З. Эсанова – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ж. Нематов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

М. Курбанов – доктор философии по юридическим наукам, доцент (Ташкент, Узбекистан)

Р. Кучкаров – кандидат филологических наук, и.о. доцента Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Sharipov, Y. Yarmolik, E. Mustafaev,
K. Abduvalieva, Y. Makhmudov,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Proofreader:

S. Rasulova

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address::

100047. Tashkent city,
Sayilgokh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 27.06.2025.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 22,8.

Units: 100. Order: № 84.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law. 100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITOR-IN-CHIEF

B. Xodjaev – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Head of the Scientific Department of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

A. Khoshimkhonov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Akhmedshaeva – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Kh. Khayitov – Professor of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

I. Turaboev – Acting Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

S. Kholboev – Associate Professor of the Supreme School of Judges under the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Legal Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

N. Rakhmonkulova – Associate Professor of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Z. Esanova – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

J. Ne’matov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Kurbanov – Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

R. Kuchkarov – Acting Associate Professor of Tashkent State University of Law, Candidate of Philological Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA’MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

11 RAXIMOV DILMURODJON G’ULOMJON O’G’LI

Davlat xizmatini tasniflash va ushbu jarayonda davlat fuqarolik xizmatining o’rni

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

23 RUZINAZAROV SHUXRAT NURALIYEVICH

Xususi huquq fani sohasida ilmiy tadqiqot ishlarining ilmiy-metodologik tahlili: muammo va yechimlar

36 G’AYBULLAYEV ALISHER ISMATOVICH

Tovar omborida omonat saqlash munosabatlarini fuqarolik-huquqiy jihatdan yanada takomillashtirish

46 QILICHOVA MUNIRA AZIMJON QIZI

Islom moliyasi normalariga muvofiq mudoraba shartnomasida kapital kafolati masalalari

62 G’AFFOROV MEHRANGIZ SHAVKATOVICH

Ulushdorlar ulush kiritish asosidagi qurilish shartnomasining zaif tarafi sifatida

73 SIDIKOV RUSTAM

Xalqaro huquqda uchuvchisiz uchish apparatlarining huquqiy tabiati: tasniflash yondashuvlari va suverenitet masalalari

85 SARABEKOV A’ZAMJON ABDUQODIROVICH

Blokcheyn va smart-kontraktlardan fuqarolik-huquqiy munosabatlarda foydalanish

92 ZIYAMOV BOBURXON

Raqamli diplomatiya va sun’iy intellekt: xalqaro huquqda tartibga solish jihatlari

12.00.04 – FUQAROLIK PROTSESSUAL HUQUQI. IQTISODIY PROTSESSUAL HUQUQI. HAKAMLIK JARAYONI VA MEDIATSIYA

102 XABIBULLAYEV DAVLATJON YULCHIBOYEVICH

Fuqarolik protsessida vakillik instituti: o’ziga xos ahamiyati va xususiyatlari

111 XUDOYNAZAROV DADAXON AVAZ O’G’LI

Oilaviy nizolarda mediatsiya

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

125 NIGMATOV RUFTULLO OLIMDJONOVICH

Buyuk Britaniyaning jinoyatchilikka qarshi kurashishga doir ilg’or tajribalari va ularning ayrimlarini milliy tizimga joriy etish masalalari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

134 **XUDAYBERGENOV BAXRAM KUANISHBAEVICH, PARAXATOVA SHAXNOZA YERNAZAROVNA**

Ekspertiza tadqiqoti uchun namunalar olish tergov harakati sifatida: nazariy va amaliy masalalar

146 **SADRIDDINOVA LATOFAT HUSNIDDIN QIZI**

Apellyatsiya va kassatsiya: ushbu yuqori instansiyalarning sud tizimidagi o'рни

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

155 **XALIQULOV KOMOLIDDIN NOSIROVICH**

Xorijiy davlat sud hukm (qaror)larini tan olish va ijro etish bo'yicha davlatlararo munosabatlarni tartibga solishda xalqaro shartnomalarning ahamiyati

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

166 **YULDASHEV MAQSUD MAMASOLIYEVICH**

Bojxona organlarini korrupsiyasiz sohaga aylantirishning huquqiy asoslari tahlili

12.00.14 – HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI. JAMOAT XAVFSIZLIGINI
TA'MINLASH. PROBATSIYA FAOLIYATI

175 **DJUMANIYAZOVA DILFUZA KAMALOVNA, SHAYAKUBOV SHOMANSUR SHAKABILOVICH**

Ijtimoiy xavf guruhiga kiruvchi yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish masalalari:
Toshkent viloyati va Toshkent shahri misolida

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО.
ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

11 РАХИМОВ ДИЛМУРОДЖОН ГУЛОМЖОН УГЛИ

Классификация государственной службы и место государственной гражданской службы в этой системе

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО.
СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

23 РУЗИНАЗАРОВ ШУХРАТ НУРАЛИЕВИЧ

Научно-методологический анализ научных исследований в области частного права: проблемы и решения

36 ГАЙБУЛЛАЕВ АЛИШЕР ИСМАТОВИЧ

Дальнейшее гражданско-правовое совершенствование отношений по хранению вещей на товарном складе

46 КИЛИЧОВА МУНИРА АЗИМЖОН КИЗИ

Вопросы гарантии капитала в договоре мудараба с точки зрения норм исламского финансирования

62 ГАФФОРОВ МЕХРАНГИЗ ШАВКАТОВИЧ

Долящики как слабая сторона договора долевого строительства

73 СИДИКОВ РУСТАМ

Правовая природа беспилотных летательных аппаратов в международном праве: классификационные подходы и вопросы суверенитета

85 САРАБЕКОВ АЪЗАМЖОН АБДУКОДИРОВИЧ

Использование блокчейна и смарт-контрактов в гражданско-правовых отношениях

92 ЗИЯМОВ БОБУРХОН

Цифровая дипломатия и искусственный интеллект: аспекты регулирования в международном праве

12.00.04 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ
ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. АРБИТРАЖ И МЕДИАЦИЯ

102 ХАБИБУЛЛАЕВ ДАВЛАТЖОН ЮЛЧИБОВЕВИЧ

Институт представительства в гражданском процессе: его значение и особенности

111 ХУДОЙНАЗАРОВ ДАДАХОН АВАЗ УГЛИ

Медиация в семейных спорах

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

125 НИГМАТОВ РУФТУЛЛО ОЛИМДЖОНОВИЧ

Передовой опыт Великобритании в борьбе с преступностью и вопросы его имплементации в национальную систему

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

134 ХУДАЙБЕРГЕНОВ БАХРАМ КУАНЫШБАЕВИЧ, ПАРАХАТОВА ШАХНОЗА ЕРНАЗАРОВНА

Получение образцов для экспертного исследования как следственное действие:
теоретические и практические вопросы

146 САДРИДДИНОВА ЛАТОФАТ ХУСНИДДИН КИЗИ

Апелляция и кассация: роль высших инстанций в судебной системе

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

155 ХАЛИКУЛОВ КОМОЛИДДИН НОСИРОВИЧ

Значение международных договоров в регулировании межгосударственных отношений
по признанию и исполнению судебных решений иностранных государств

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

166 ЮЛДАШЕВ МАКСУД МАМАСОЛИЕВИЧ

Правовой анализ основ преобразования таможенных органов в сферу, свободную
от коррупции

12.00.14 – ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ПРЕСТУПНОСТИ. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ. ПРОБАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

175 ДЖУМАНИЯЗОВА ДИЛЬФУЗА КАМАЛОВНА, ШАЯКУБОВ ШОМАНСУР ШАКАБИЛОВИЧ

Вопросы совершенствования системы работы с молодёжью, относящейся к группе
социального риска: на примере города Ташкента и Ташкентской области

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **RAKHIMOV DILMURODJON GULOMJON UGLI**
Classification of civil service and the role of state civil service in this system

---

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 23 **RUZINAZAROV SHUKHRAT NURALIYEVICH**
Scientific and methodological analysis of research in the field of private law: problems and solutions
- 36 **GAYBULLAYEV ALISHER ISMATOVICH**
Further improvement of civil-legal relations of storage in a warehouse
- 46 **KILICHOVA MUNIRA AZIMJON KIZI**
Issues of capital guarantee in mudarabah contract from the perspective of islamic finance norms
- 62 **GAFFOROV MEHRANGIZ SHAVKATOVICH**
Shareholders as a weakness of the contract of share construction
- 73 **SIDIKOV RUSTAM**
The legal nature of unmanned aerial vehicles in international law: classification approaches and issues of sovereignty
- 85 **SARABEKOV AZAMJON ABDUKODIROVICH**
The use of blockchain and smart contracts in civil law relations
- 92 **ZIYAMOV BOBURKHON**
Digital diplomacy and artificial intelligence: regulation aspects in international law

---

12.00.04 – CIVIL PROCEDURAL LAW. ECONOMIC PROCEDURAL LAW. ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

- 102 **KHABIBULLAYEV DAVLATJON YULCHIBOYEVICH**
The institute of representation in civil procedure: its significance and characteristics
- 111 **KHUDOYNAZAROV DADAHON AVAZ UGLI**
Mediation in family disputes

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 125 **NIGMATOV RUFTULLO OLIMDJONOVICH**
Advanced experience of Great Britain in combating crime and issues of implementing some of them in the national system
-

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

134 **KHUDAYBERGENOV BAKHRAM KUANI'SHBAEVICH, PARAKHATOVA SHAKHNOZA YERNAZAROVNA**

Obtaining samples for expert examination as an investigative action: theoretical and practical issues

146 **SADRIDDINOVA LATOFAT HUSNIDDIN KIZI**

Appeal and cassation: the role of these higher instances in the judicial system

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

155 **KHALIKULOV KOMOLIDDIN NOSIROVICH**

The importance of international treaties in the regulation of interstate relations on the recognition and execution of judicial rulings (decisions) of foreign states

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

166 **YULDASHEV MAQSUD MAMASOLIYEVICH**

Analysis of the legal basis for transforming customs authorities into a corruption-free sphere

12.00.14 – CRIME PREVENTION. ENSURING PUBLIC SAFETY. PROBATION ACTIVITY

175 **DJUMANIYAZOVA DILFUZA KAMALOVNA, SHAYAKUBOV SHOMANSUR SHAKABILOVICH**

Issues of improving the system of working with youth belonging to socially risk groups: on the example of Tashkent region and the city of Tashkent

Kelib tushgan / Получено / Received: 30.0.2025
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 16.06.2025
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 27.06.2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.3./CNBC2104
UDC: 343.23+343.851(410)(045)(575.1)

BUYUK BRITANIYANING JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHISHGA DOIR ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNING AYRIMLARINI MILLIY TIZIMGA JORIY ETISH MASALALARI

Nigmatov Ruftullo Olimdjonovich,
IIV Akademiyasi boshlig'ining ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo'yicha o'rinbosari,
PhD, professor
ORCID: 0009-0004-2286-7083
e-mail: nruftullo@inbox.ru

Annotatsiya. Maqolada Buyuk Britaniya jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimining huquqiy asoslari, asosiy qonunlari va dasturlari tahlil qilinib, ushbu tajribaning O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqildi. Jumladan, Buyuk Britaniya davlatining qonunchilik tizimi va profilaktik strategiyalari, jamoatchilik bilan hamkorlik, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish tajribasi, qolaversa, ushbu davlatda jinoyatchilik darajasining o'zgarishi, muayyan jinoyat turlarining ko'payishi yoki kamayishi sabablari, mazkur sohada erishilgan yutuqlar, mavjud muammolar o'rganildi. Tadqiqotda umumiy tahlil, qiyosiy-huquqiy tahlil, sintez, kuzatish, umumlashtirish, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi. Buyuk Britaniya qonunlari va amaliy dasturlari samaradorligi baholanib, O'zbekiston uchun foydali model sifatida ko'rildi. Xususan, mahalliy xavfsizlikni ta'minlashda fuqarolar ishtirokini oshirish, shaharsozlikda xavfsizlik standartlarini joriy etish va profilaktik choralar integratsiyasi kabi takliflar ilgari surildi. O'zbekistonning mahalla tizimi va huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatini takomillashtirish uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish, unda jamoatchilik ishonchini mustahkamlash hamda jinoyatchilikni kamaytirishga oid muhim yo'nalishlar berildi. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda mavjud normativ-huquqiy baza va amaliy mexanizmlarni rivojlantirishga xizmat qiladi, shu bilan birga, jinoyatchilikka qarshi kurashishda jamoatchilikning faol ishtirokini ta'minlash hamda zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanishning yangi yo'llarini ochib beradi.

Kalit so'zlar: jinoyatchilikka qarshi kurashish, Buyuk Britaniya, profilaktik strategiyalar, fuqarolar ishtiroki, mahalla tizimi, xavfsizlik standartlari, politsiya faoliyati, kiberxavfsizlik, terrorizmga qarshi kurashish, jamoatchilik xavfsizligi, jinoyatchilik darajasi

ПЕРЕДОВОЙ ОПЫТ ВЕЛИКОБРИТАНИИ В БОРЬБЕ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ И ВОПРОСЫ ЕГО ИМПЛЕМЕНТАЦИИ В НАЦИОНАЛЬНУЮ СИСТЕМУ

Нигматов Руфтулло Олимджонович,
PhD, профессор,
заместитель начальника Академии МВД
по научной работе и инновациям

Аннотация. В статье анализируются правовые основы системы борьбы с преступностью в Великобритании, ключевые законы и программы, а также рассматриваются возможности адаптации данного опыта к условиям Республики Узбекистан. Так, изучены особенности британской законодательной системы и профилактических стратегий, практика взаимодействия с населением, использование современных технологий, а также причины изменения уровня преступности, роста или снижения отдельных её видов. Выявлены достижения и существующие проблемы в данной сфере. В исследовании применены методы общего анализа, сравнительно-правового анализа, синтеза, наблюдения, обобщения, индукции и дедукции. Эффективность британских законов и прикладных программ была оценена с точки зрения их возможного использования в Узбекистане в качестве модели. В частности, предложены меры по повышению участия граждан в обеспечении локальной безопасности, внедрению стандартов безопасности в градостроительстве, а также интеграции профилактических мер. Сформулированы практические рекомендации по совершенствованию деятельности органов правопорядка и системы «махалля» в Узбекистане, в том числе направления по укреплению общественного доверия и снижению уровня преступности. Результаты исследования могут быть использованы для развития нормативно-правовой базы и практических механизмов борьбы с преступностью, обеспечения более активного участия гражданского общества и эффективного применения современных технологий.

Ключевые слова: борьба с преступностью, Великобритания, профилактические стратегии, участие граждан, система «махалля», стандарты безопасности, деятельность полиции, кибербезопасность, борьба с терроризмом, общественная безопасность, уровень преступности

ADVANCED EXPERIENCE OF GREAT BRITAIN IN COMBATING CRIME AND ISSUES OF IMPLEMENTING SOME OF THEM IN THE NATIONAL SYSTEM

Nigmatov Ruftullo Olimdjonovich,
Deputy Head of the Academy
of the Ministry of Internal Affairs of Uzbekistan
for Scientific Affairs and Innovations,
PhD, Professor

Abstract. The article analyzes the legal framework, basic laws, and programs of the UK crime control system and considers the possibilities of adapting this experience to the conditions of Uzbekistan. In particular, the legislative system and preventive strategies of Great Britain, public cooperation, experience in using modern technologies, as well as changes in the crime rate in this country, the reasons for the increase or decrease in certain types of crimes, achievements in this area, and existing problems were studied. The research used methods of general analysis, comparative legal analysis, synthesis, observation, generalization, induction, and deduction. The effectiveness of the laws and practical programs of Great Britain was assessed and considered as a useful model for Uzbekistan. In particular, proposals were put forward to increase citizen participation in ensuring local security, introduce safety standards in urban planning, and integrate preventive measures. Practical recommendations were developed for improving the mahalla system and the activities of law enforcement agencies in Uzbekistan, with important directions for strengthening public trust and reducing crime. The research results will serve the development of the existing regulatory framework and practical mechanisms in Uzbekistan, as well as open up new ways to ensure the active participation of the public in the fight against crime and the effective use of modern technologies.

Keywords: combating crime, Great Britain, preventive strategies, citizen participation, mahalla system, security standards, police activities, cybersecurity, counter-terrorism, public safety, crime rate

Kirish

Buyuk Britaniyada jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimi dunyo miqyosida o'zining mustahkam huquqiy asoslari, ilg'or profilaktik strategiyalari va jamoatchilik bilan uzviy hamkorlikka asoslangan kompleks yondashuvi bilan namunaviy model sifatida e'tirof etilgan. Ushbu tizim qonun ustuvorligini ta'minlash, jinoyatlarning oldini olish, fuqarolar xavfsizligini kafolatlash va jamiyatda ishonch muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Buyuk Britaniyaning jinoyatchilikka qarshi kurashish tajribasi uning o'ziga xos davlat tuzilishi va qonunchilik tizimiga asoslangan bo'lib, global miqyosdagi tahdidlarga samarali javob berish qobiliyati bilan ajralib turadi.

2024-yil sentabr holatiga ko'ra, Birlashgan Qirollikda jinoyatchilik darajasi Shotlandiyani hisobga olmaganda 1000 kishiga 84 tani tashkil etgan. Ya'ni umumiy jinoyatchilik darajasi 2023-yilning sentabriga nisbatan 4,0 foizga pasaygan. Angliya, Uels va Shimoliy Irlandiya orasida eng yuqori jinoyatchilik darajasiga ega hudud Angliya bo'lib, u yerda 1000 kishiga 87 ta jinoyat to'g'ri kelgan [1].

Angliya va Uelsdagi jinoyatchilik bo'yicha hisobotga ko'ra, alohida shaxslarga va uy xo'jaliklariga qarshi jinoyatlar so'nggi 10 yil davomida umuman pasaygan, jinsiy jinoyatlar bundan mustasno. Ammo oxirgi hisobot davrida ba'zi turdagi jinoyatlarning o'sishi kuzatilgan. Angliya va Uelsdagi jinoyatlar sharhi (CSEW)ga ko'ra, 2024-yilda 9,6 million jinoyat sodir etilgan bo'lib, ular orasida asosiy jinoyatlarning (o'g'irlik, talonchilik, firibgarlik, kompyuterlardan g'ayriqonuniy foydalanish va badanga shikast yetkazish) ulushi firibgarlik va o'g'irliklarning o'sishi hisobiga o'tgan yilga nisbatan 14 foizga oshgan (2023-yilda 8,4 million). CSEWga muvofiq asosiy jinoyatlar doirasida: firibgarlik 33 foizga oshgan (taxminan 4,1 million), o'g'irlik 13 foizga oshgan (taxminan 2,9 million). Kompyuterlardan g'ayriqonuniy foydalanish 23 foizga kamaygan (taxminan 757 000

hodisagacha), bu shaxsiy ma'lumotlarga ruxsatsiz kirishning 29 foizga kamayishi tufayli yuz bergan [2]. Ushbu statistik ma'lumotlar jinoyatchilikka qarshi kurashishda mavjud yutuqlar bilan birga, yangi tahdidlarga qarshi doimiy ravishda innovatsion yondashuvlarni qo'llash zarurligini ko'rsatadi. Buyuk Britaniyaning tajribasi 1980-yillardan boshlab shakllangan qonunlar, milliy strategiyalar va amaliy dasturlarga asoslanadi, bu esa uning samaradorligini ta'minlaydi.

Ushbu maqola Buyuk Britaniya jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimining huquqiy asoslarini, asosiy qonunlari va dasturlarini tahlil qilish bilan birga, ushbu tajribaning O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlarini ko'rib chiqishga bag'ishlanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi Buyuk Britaniyada jinoyatchilikka qarshi kurashishning huquqiy va amaliy mexanizmlarini chuqur o'rganish, ularning samaradorligini baholash va bu tajribani respublikamizda qo'llash imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. Xususan, maqolada *Police and Criminal Evidence Act 1984*, *Crime and Disorder Act 1998*, *Criminal Justice Act 2003* va *Offender Rehabilitation Act 2014* kabi muhim qonunlarning mazmuni va huquqbuzarliklarga qarshi kurashishdagi o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinib, "Neighbourhood Watch", "Project Servator" hamda "Serious Violence Strategy" kabi dasturlarning amaliyotdagi samaradorligini o'rganish orqali O'zbekistonda jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini takomillashtirish uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish ko'zlanadi. Bundan tashqari, Buyuk Britaniyaning profilaktik choralari, jamoatchilik bilan hamkorlik modellari va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish tajribasini O'zbekistonning mahalla tizimi va profilaktika inspektorlari bilan integratsiyalash imkoniyatlarini ko'rib chiqish zarur.

Buyuk Britaniya tajribasi kompleks yondashuvga asoslangan bo'lib, politsiya, mahalliy hokimiyat, ta'lim, sog'liqni saqlash muassasalari va jamoatchilik o'rtasidagi uzviy hamkorlikka tayanadi. Bu model

O'zbekistonda jinoyatlarning oldini olish, jamoatchilik ishonchini mustahkamlash va huquqni muhofaza qiluvchi organlar samaradorligini oshirish uchun muhim yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qilishi mumkin. Xususan, "Neighbourhood Watch" dasturi orqali fuqarolarning mahalliy xavfsizlikni ta'minlashda ishtirokini kuchaytirish, "Secured by Design" standartlarini shaharsozlik va qurilish jarayonlariga joriy etish va "Project Servator" kabi profilaktik patrullarni O'zbekistonning mahalla tizimiga moslashtirish imkoniyati mavjud. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda mavjud normativ-huquqiy baza va amaliy mexanizmlarni rivojlantirishga xizmat qiladi, shu bilan birga, jinoyatchilikka qarshi kurashishda jamoatchilikning faol ishtirokini ta'minlash va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanishning yangi yo'llarini ochib beradi.

Material va metodlar

Ushbu tadqiqotda jinoyatlarning oldini olish, jamoat xavfsizligini ta'minlash va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Xususan, Buyuk Britaniyaning jinoyatchilikka qarshi kurashish borasidagi qonunlaridan (masalan, *Police and Criminal Evidence Act 1984*, *Criminal Justice Act 2003*, *Serious Violence Strategy 2018*, *National Cyber Strategy 2022*) asosiy tahliliy material sifatida foydalanildi. Huquqshunos olimlarning ilmiy-nazariy qarashlari, milliy va xorijiy manbalar, shuningdek, Buyuk Britaniya hukumati va tegishli idoralarning (Home Office, NPCC, NCSC) rasmiy hisobotlari asos qilib olindi.

Tadqiqotda umumiy tahlil, qiyosiy-huquqiy tahlil, sintez, kuzatish, umumlashtirish, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot natijalari

Buyuk Britaniya jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimining huquqiy asoslari va amaliy mexanizmlarini tahlil qilish va huquq tizimini o'rganib chiqish jinoyatchilikka qarshi ku-

rashishda samaradorlikni oshiradi. Tadqiqot jarayonida Buyuk Britaniyaning asosiy qonunlari, milliy strategiyalari va dasturlarini chuqur o'rganish, jinoyatchilikka qarshi kurashish tajribasining asosiy elementlari, ularning samaradorligini oshiruvchi omillarni tahlil qilishga ahamiyat berildi.

Buyuk Britaniyada jinoyatchilikka qarshi kurashishning huquqiy bazasi 1980-yillardan shakllangan bo'lib, qator muhim qonunlar orqali mustahkamlandi. Tadqiqot natijalari- ga ko'ra, ushbu qonunlar politsiya faoliyatini tartibga solish, fuqarolar huquqlarini himoya qilish va jinoyatlarning oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Asosiy qonunlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

– *Police and Criminal Evidence Act 1984* (PACE). Ushbu qonun politsiya vakolatlarini aniqlashtirib, tergov jarayonlarini standartlashtirdi. PACE politsiyaning tintuv, hibsga olish va so'roq qilish jarayonlarini qat'iy tartibga soldi, shu bilan birga, gumonlanuvchilarning huquqlarini himoyalashga xizmat qildi. Masalan, so'roq jarayonlarining audio- va videotasvirga olinishi, dalillarning qonuniy yo'l bilan olinishi kabi talablar sud jarayonlarida shaffoflikni oshirdi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, PACE qonunchiligi politsiya faoliyatidagi intizomiy buzilishlarni 20 foizga kamaytirishga yordam berdi. Buning sababi sifatida mazkur qonun politsiya xodimlarining mas'uliyatini oshirishga xizmat qilganini ko'rish mumkin [3];

– *Criminal Justice and Public Order Act 1994* (CJPOA). Bu qonun politsiya vakolatlarini kengaytirib, jamoat tartibini saqlashda qo'shimcha imkoniyatlar yaratdi. Ayniqsa, "sukut saqlash huquqi"ning cheklanishi sud jarayonlarida dalillarni baholashda muhim o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Mazkur qonunning qabul qilinishi ommaviy tartibsizliklarni 15 foizga kamaytirishga xizmat qilgan bo'lsa-da, qonunning ayrim moddalari inson huquqlari tashkilotlari tomonidan, xususan, tintuv va hibsga olish vakolatlarining kengayishi sababli tanqid qilindi [4];

– *Crime and Disorder Act 1998*. Ushbu qonun jamoatchilik va politsiya o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirdi. Ayniqsa, yoshlar jinoyatchiligiga qarshi kurashishda G'ayriijtimoiy xatti-harakatlarga qarshi sud buyruqlari (ASBO) va "*Youth Offending Teams*" (YOTs) tashkil etilishi natijasida yoshlar orasidagi jinoyatlar 25 foizga kamayishiga erishildi. Buning asosiy sababi mazkur qonun bilan irqiy nafaratga asoslangan jinoyatlarni mustaqil huquqbuzarlik sifatida e'tirof etish sud jarayonlarida jazoni og'irlashtiruvchi holat sifatida qo'llanishidir, o'z o'rnida, bu irqiy va etnik nizolarning kamayishiga sabab bo'ldi [5];

– *Criminal Justice Act 2003*. Bu qonun sud jarayonlarini soddalashtirish va jazo tizimini isloh qilishga xizmat qildi. Jazo turlarining kengayishi, "*bad character evidence*" qabul qilinishi va qayta sudlanish (*double jeopardy*) imkoniyati sud tizimining samaradorligini oshirdi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ushbu qonun firibgarlik va iqtisodiy jinoyatlar bo'yicha sud ishlarini ko'rib chiqish muddatini 30 foizga tezlashtirdi [6];

– *Offender Rehabilitation Act 2014*. Ushbu qonun qisqa muddatli qamoq jazosiga hukm qilingan shaxslarni normal hayotga reabilitatsiya qilishga bag'ishlangan bo'lib, 12 oydan kam muddatli jazoni o'tagan shaxslarning qamoqdan chiqqandan keyingi 12 oylik nazorat tizimi qayta jinoyat sodir etish darajasini 10 foizga kamaytirdi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, mazkur qonun bilan joriy etilgan reabilitatsiya faoliyati talablari (RAR) jazo muddatidan oldin qamoqdan ozod qilinganlarning ijtimoiy moslashuvini 15 foizga oshirgan [7];

– *Policing and Crime Act 2017*. Ushbu qonun politsiya va favqulodda xizmatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirdi, terrorizm va uyushgan jinoyatchilikka qarshi choralarini mustahkamladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, qonun politsiyaning tezkor javob berish qobiliyatini 25 foizga oshirdi, ayniqsa, jamoat joylarida xavfsizlikni ta'minlashda ijobiy natijalarga erishilishiga xizmat qildi [8].

Buyuk Britaniyada jinoyatchilikka qarshi kurashishda qonunlar bilan birga, milliy strategiyalar va dasturlar muhim o'rin tutadi. Tadqiqot natijalari ushbu dasturlarning samaradorligini va ularning jinoyatchilikka ta'sirini ko'rsatadi:

– "*Neighbourhood Watch* (1982)". Ushbu dastur jamoatchilik ishtirokini kuchaytirish orqali mahalliy jinoyatlarni kamaytirishga xizmat qildi. Tadqiqotga ko'ra, "*Neighbourhood Watch*" amal qiladigan mahallalarda o'g'rilik va vandalizm kabi jinoyatlar 16 foizga kamaydi. Dasturning muvaffaqiyati politsiya bilan aholi o'rtasidagi ishonchni oshirish (76 foiz respondentlar dasturga qo'shilishga tayyor ekanini bildirgan) va mahalliy aloqalarni mustahkamlashda namoyon bo'ldi. Angliya va Uelsda 3,8 million xonadonni qamrab olgan bu dastur jamoatchilikning faol ishtirokini ta'minlashda muhim namunadir [9].

– "*Secured by Design* (1989)". Atrof-muhit orqali jinoyatlarning oldini olishga qaratilgan bu dastur qurilish va shaharsozlikda xavfsizlik standartlarini joriy etish orqali samara ko'rsatdi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, "*Secured by Design*" standartlariga muvofiq qurilgan binolarda o'g'rilik 87 foizga, umumiy jinoyatlar esa 50–60 foizga kamaydi. Dasturning muvaffaqiyatli jihati politsiya, arxitektorlar va mahalliy hokimiyatlar o'rtasidagi hamkorlikning to'g'ri yo'lga qo'yilganligidadir. Mazkur dasturga asosan 1989-yildan hozirgi kunga qadar amalga oshirilayotgan qurilishlarning barchasi jinoyatlarning sodir etilishini qiyinlashtirish va oldini olishga qaratilgan [10].

– "*Project Servator* (2014)". Profilaktik patrul dasturi bo'lgan "*Project Servator*" jamoat joylarida xavfsizlikni ta'minlashda samarali ekanini ko'rsatdi. Tadqiqotga ko'ra, dastur joriy etilgan hududlarda shubhali faoliyatlar bilan bog'liq jinoyatlar 20 foizga kamaydi. Politsiyaning kutilmagan patrullari va jamoatchilik bilan hamkorligi aholida xavfsizlik hissini oshirdi (80 foiz respondentlar politsiya faoliyatini ijobiy baholagan) [11].

– “*Modern Crime Prevention Strategy* (2016)”. Bu strategiya jinoyatlarning asosiy sabablarini (imkoniyat, shaxsiy xususiyatlar, foyda, giyohvandlik va alkogol) barta-raf etishga qaratilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, strategiya doirasidagi profilaktik choralar giyohvandlik bilan bog‘liq jinoyatlarni 15 foizga, alkogol bilan bog‘liq jinoyatlarni esa 10 foizga kamaytirdi. Strategiyaning ijro etilishida idoralararo hamkorlik muhim rol o‘ynaydi [12].

– “*Serious Violence Strategy* (2018)”. Jiddiy zo‘ravonlikka qarshi kurashishga qaratilgan bu strategiya “*Violence Reduction Units*” (VRUs) loyihasi orqali amalga oshirildi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, VRU faoliyat yuritayotgan hududlarda zo‘ravonlik holatlari 2019–2020-yillarda 41,377 taga kamaydi. Dasturning muvaffaqiyati yoshlar bilan erta aralashuv va mahalliy hamkorlikda ko‘rsatildi, lekin moliyalashtirish va uzoq muddatli rejalashtirishda muammolar mavjud [13].

– “*Beating Crime Plan* (2021)”. Ushbu strategiya mahalliy jinoyatlar, yashirin tahdidlar va kiberjinoyatlarga qarshi kurashishga qaratilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, dastur doirasidagi elektron monitoring va mahalliy politsiya xodimlari bilan aloqa tizimi mahalliy jinoyatlarni 12 foizga kamaytirdi. Shuningdek, yoshlarni ta‘limga qaytarish dasturlari zo‘ravonlikka moyillikni 10 foizga pasaytirdi [14].

– “*National Policing Prevention Strategy* (2022)”. Politsiya faoliyatida profilaktikaga e‘tibor qaratilgan bu strategiya jinoyatlar-ning oldini olishda samara ko‘rsatdi. Tadqiqotga ko‘ra, strategiya doirasidagi choralar jabrlanuvchilar sonini 8 foizga kamaytirdi va politsiyaga bo‘lgan talabni 5 foizga pasaytirdi [15].

– “*CONTEST 2023*”. Terrorizmga qarshi milliy strategiya bo‘lgan “*CONTEST*” “*Prevent*”, “*Pursue*”, “*Protect*” va “*Prepare*” yo‘nalishlari orqali amalga oshirildi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, 2017–2023-yillarda 39 ta yirik terror-

chilik hujumi fosh etildi va 169 ta shaxs ter-rorchilik faoliyati uchun qo‘lga olindi. Strate-giyaning muvaffaqiyati idoralararo hamkorlik va jamoatchilik ishtirokida namoyon bo‘ldi, lekin raqamli muhitdagi tahdidlarga qarshi kurashishda yangi texnologiyalardan foydalanishda murakkabliklar mavjud [16].

– “*National Cyber Strategy* (2022–2030)”. Kiberjinoyatlarga qarshi kurashishga qaratilgan bu strategiya Milliy kiberxavfsizlik markazi (NCSC) va Milliy kiberkuchlar (NCF) orqali amalga oshirilmoqda. Tadqiqot natija-lariga ko‘ra, strategiya kiberhodisalar sonini 10 foizga kamaytirdi va kiberxavfsizlik stan-dartlariga rioya qilish darajasini 15 foizga oshirdi [17].

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, Buyuk Bri-taniyada jinoyatchilik darajasi 2023-yilga nisbatan 2024-yilda 4 foizga pasaydi, lekin firibgarlik (33 foizga oshgan, 4,1 million ho-disa) va o‘g‘rilik (13 foizga oshgan, 2,9 mil-lion hodisa) kabi jinoyatlar o‘shishi kuzatildi. Kompyuterlardan noqonuniy foydalanish 23 foizga kamaydi, bu shaxsiy ma‘lumotlarga ruxsatsiz kirishning 29 foizga pasayishi bi-lan bog‘liq. Ushbu ko‘rsatkichlar qonunlar va dasturlarning umumiy jinoyatchilikka ijobiy ta‘sirini, lekin ayrim sohalardagi muammo-larni ham ko‘rsatadi.

Tadqiqot natijalari tahlili

Buyuk Britaniya qonunchiligi tahlili. Buyuk Britaniyada jinoyatchilikka qarshi kurashish-ning huquqiy asoslari, xususan, *Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE)*, *Criminal Justice and Public Order Act 1994*, *Crime and Disorder Act 1998*, *Criminal Justice Act 2003*, *Offender Rehabilitation Act 2014* va *Policing and Crime Act 2017* kabi qonunlar kompleks yondashuvni shakllantirishda muhim rol o‘ynadi. PACE qonuni politsiya faoliyatining shaffofligini ta‘minlash, dalillarni qonuniy yig‘ish va gumonlanuvchilarning huquqlarini himoya qilishda mustahkam asos yaratdi.

Masalan, PACE doirasida joriy qilingan “*Codes of Practice*” (Amaliy qoidalar) politsi-yaning tintuv, hibsga olish va so‘roq jarayon-

larida qonunga rioya qilishini kafolatlab, bu esa sudlarda dalillarning qabul qilinishi va jayronlarning adolatligini oshirdi. *Crime and Disorder Act 1998* esa jamoatchilik xavfsizligini mustahkamlash va yoshlar jinoyatchiligini kamaytirishda muhim o'zgarishlarni amalga oshirishga sabab bo'ldi. Xususan, "Anti-Social Behaviour Orders" (ASBO) joriy etilishi orqali mahalliy jamoalarda bezorilik va mayda huquqbuzarliklarga qarshi samarali choralar ko'rildi. 2024-yilgi statistik ma'lumotlarga ko'ra, Angliya va Uelsda umumiy jinoyatchilik darajasi 1000 kishiga 87 ta jinoyatni tashkil etdi, ya'ni 2023-yilga nisbatan 4 foizga pasaygan, bu qonunlarning umumiy samardorligini ko'rsatadi. Biroq firibgarlik (33 foizga oshgan, 4,1 million hodisa) va o'g'rilik (13 foizga oshgan, 2,9 million hodisa) kabi jinoyatlarning o'sishi yangi tahdidlarga qarshi qo'shimcha choralar zarurligini ko'rsatmoqda.

Milliy strategiyalar va dasturlarning natijalari. Buyuk Britaniyaning "Neighbourhood Watch", "Secured by Design", "Project Servator", "Modern Crime Prevention Strategy", "Serious Violence Strategy", "Beating Crime Plan", "National Policing Prevention Strategy", "CONTEST 2023" va "National Cyber Strategy 2022 – 2030" kabi milliy strategiyalari va dasturlari jinoyatchilikka qarshi kurashishda kompleks hamda profilaktik yondashuvning samarasini ko'rsatadi.

"Neighbourhood Watch" dasturi fuqarolarning xavfsizlikni ta'minlashda faol ishtirokini rag'batlantirdi, natijada Angliya va Uelsda 3,8 milliondan ortiq xonadonni qamrab olgan 170,000 mahalla kuzatuv guruhlarini tashkil etildi.

Tadqiqotlarga ko'ra, ushbu dastur joriy qilingan hududlarda jinoyatchilik darajasi o'rtacha 16 foizga kamaydi. "Secured by Design" dasturi esa shaharsozlik va qurilishda xavfsizlik standartlarini joriy etish orqali o'g'rilik va vandalizm kabi jinoyatlarni 50–60 foizga kamaytirdi. "Project Servator" profilaktik patrullari terrorizm va uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashishda samarali

bo'lib, jamoat joylarida shubhali faoliyatlarni aniqlash va ularning oldini olishda muhim natijalarga erishdi. "Serious Violence Strategy" va "Beating Crime Plan" zo'ravonlik va kiberjinoyatlarga qarshi kurashishda muhim yutuqlarni qayd etdi, xususan, "Violence Reduction Units" (VRU) faoliyati natijasida 2019–2020-yillarda 41,377 ta zo'ravonlik hodisasining oldi olindi. "CONTEST 2023" terrorizmga qarshi kurashishda davlat idoralari va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamladi, natijada 2017–2023-yillarda 39 ta yirik terrorchilik hujumi fosh etildi. "National Cyber Strategy" kiberxavfsizlik sohasida raqamli infratuzilmani mustahkamlash va kibertahdidlarga qarshi tezkor javob berish qobiliyatini oshirdi.

Jamoatchilik ishtiroki va ishonch. Buyuk Britaniya tajribasining muhim elementlaridan biri jamoatchilikning jinoyatchilikka qarshi kurashishda faol ishtirokidir. "Neighbourhood Watch" dasturi orqali fuqarolar mahalliy xavfsizlikni ta'minlashda muhim subyekt sifatida ishtirok etmoqda. 2009–2010-yillarda o'tkazilgan "British Crime Survey" ma'lumotlariga ko'ra, mahallasida kuzatuv guruhi mavjud bo'lmagan respondentlarning 76 foizi ushbu guruhlariga qo'shilishga tayyorligini bildirgan. Bu jamoatchilikning politsiyaga bo'lgan ishonchi va xavfsizlikni ta'minlashda faollik darajasini ko'rsatadi. "Project Servator" dasturi esa jamoatchilikni "xavfsizlikni ta'minlashda ishtirok eting" g'oyasi asosida safarbar qilib, fuqarolarning shubhali holatlar to'g'risida xabar berish faolligini oshirdi. "CONTEST 2023" strategiyasi doirasida jamoatchilik bilan aloqa kanallari (*gov.uk*, matbuot anjumanlari, "ProtectUK" platformasi) orqali axborot almashinuvi mustahkamlandi, bu esa aholining terrorizmdan himoyalanganlik hissini kuchaytirdi.

Texnologiya va innovatsiyalarning roli. Buyuk Britaniyada jinoyatchilikka qarshi kurashishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. "Secured by Design" dasturi "CCTV" kameralari va xavf-

sizlik tizimlarining qo'llanishini kengaytirdi, bu esa jinoyatlarning oldini olishda samarali vosita bo'ldi. "Project Servator" dasturi doirasida dronlar, videokuzatuv va sun'iy intellektga asoslangan tahlil vositalari shubhali faoliyatlarni aniqlashda foydalanilmoqda. "National Cyber Strategy" kiberxavfsizlik sohasida sun'iy intellekt va raqamli platformalardan foydalanish orqali kibertahdidlarga qarshi tezkor javob berish qobiliyatini oshirdi. Masalan, Milliy kiberxavfsizlik markazi (NCSC) raqamli infratuzilmani mustahkamlash va kiberhujumlarning oldini olishda muhim natijalarga erishdi. 2023-yilda NCSC tomonidan kibertahdidlarga qarshi 800 ga yaqin tergov amalga oshirildi, bu kiberxavfsizlik tizimining samaradorligini ko'rsatdi [18].

Qiyinchiliklar va cheklovlar. Shunday bo'lsa-da, Buyuk Britaniyaning jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimida bir qator muammolar mavjud. Firibgarlik va kiberjinoyatlarning o'sishi (2024-yilda firibgarlik 33 foizga oshgan) zamonaviy tahdidlarga qarshi yangi yondashuvlar zarurligini ko'rsatmoqda. *Crime and Disorder Act 1998* doirasida joriy qilingan *ASBO* buyruqlari ba'zi hollarda inson huquqlariga zid deb tanqid qilindi, xususan, sukut saqlash huquqining cheklanishi va tintuv vakolatlarining kengayishi fuqarolar erkinligiga tahdid soladi, deb baholandi. "Serious Violence Strategy" va VRU loyihalari moliyaviy mablag'larning yetarli emasligi va uzoq muddatli rejalashtirish murakkabligi tufayli ba'zi hududlarda samarasiz bo'ldi. Bundan tashqari, politsiya faoliyatida irqiy yoki milliy kelib chiqishga asoslangan tintuvlar masalasi jamoatchilikda muhokama mavzusi bo'lib kelmoqda, bu politsiyaga nisbatan ishonchga salbiy ta'sir ko'rsatdi.

Xulosalar

Buyuk Britaniyaning tajribasi asosida O'zbekistonda jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini takomillashtirish uchun quyidagilarni mamlakatimiz huquqni qo'llash amaliyotiga tatbiq etish maqsadga muvofiq:

– "Neighbourhood Watch" dasturining mahalliy kuzatuv guruhlarini modelini O'zbekistonning mahalla tizimiga moslashtirish mumkin. Masalan, mahalla raislari va profilaktika inspektorlari koordinator sifatida ishtirok etib, fuqarolarni xavfsizlikni ta'minlashda faol qatnashishga undashi mumkin;

– "Secured by Design" standartlarini O'zbekistonning shaharsozlik va qurilish jaryonlariga joriy etish orqali jinoyatlarning oldini olish imkoni ortadi;

– "Project Servator" dasturining profilaktik patrullari O'zbekistonning ichki ishlar organlari tomonidan qo'llanishi, xususan, jamoat joylarida xavfsizlikni ta'minlashda samarali bo'lishi mumkin;

– "CONTEST 2023" va "National Cyber Strategy" kiberxavfsizlik va terrorizmga qarshi kurashishda O'zbekiston uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va idoralara hamkorlikni kuchaytirish bo'yicha muhim imkoniyatlarni yaratadi. O'zbekistonda mavjud mahalla tizimi va profilaktika inspektorlari bilan ushbu dasturlarni integratsiya qilish orqali jamoatchilik ishonchini mustahkamlash, jinoyatchilik darajasini kamaytirish mumkin.

Buyuk Britaniyaning jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimi qonunchilik, jamoatchilik ishtiroki, profilaktik choralar va zamonaviy texnologiyalarning uyg'unligiga asoslanadi. Ushbu tizimning samaradorligi statistik ma'lumotlar (jinoyatchilik darajasining 4 foizga pasayishi, zo'ravonlik hodisalarining oldini olish) va amaliy natijalar ("Neighbourhood Watch", "Secured by Design", "Project Servator") orqali isbotlandi. Biroq firibgarlik va kiberjinoyatlarning o'sishi, moliyaviy cheklovlar va inson huquqlariga doir tanqidlar tizimning murakkab muammolari sifatida ko'zga tashlanadi. O'zbekistonda ushbu tajribani mahalla tizimi va mavjud normativ-huquqiy bazaga moslashtirish orqali jinoyatchilikka qarshi kurashishning samarali modelini yaratish mumkin.

REFERENCES

1. UK Crime Rates, Sep 2024. Available at: <https://crimerate.co.uk/>
2. Crime and justice. Crime in England and Wales: year ending December 2024. Available at: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/bulletins/crimeinenglandandwales/yearendingdecember2024>
3. Police and Criminal Evidence Act 1984, p.60. UK legislation. Available at: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/contents>
4. Criminal Justice and Public Order Act 1994, p. 33. UK legislation. Available at: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/33/contents>
5. Crime and Disorder Act 1998, p. 37. UK legislation. Available at: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/contents>
6. Criminal Justice Act 2003, p. 44. UK legislation. Available at: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents>
7. Offender Rehabilitation Act 2014, p. 11. UK legislation. Available at: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/11/contents>
8. Policing and Crime Act 2017, p. 3. UK legislation. Available at: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/3/contents>
9. Neighbourhood Watch. Community Crime Prevention Program. England & Wales Publ., 1982.
10. Police Crime Prevention Initiatives. 1989. Available at: <https://www.securedbydesign.com/about-us/news/the-importance-of-secured-by-design>
11. Project Servator. City of London Police. 2014. Available at: <https://www.cityoflondon.police.uk/advice/advice-and-information/wsi/watch-schemes-initiatives/ps/project-servator/>
12. Modern Crime Prevention Strategy. Home Office, 2016. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/modern-crime-prevention-strategy>
13. Serious Violence Strategy. Home Office, 2018. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/serious-violence-strategy>
14. Beating Crime Plan. Home Office, 2021. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/beating-crime-plan>
15. National Policing Prevention Strategy. National Police Chiefs' Council, 2022. Available at: <https://www.npcc.police.uk/our-work/work-of-npcc-committees/prevention-coordination-committee/>
16. Counter-terrorism strategy (CONTEST). Home Office, 2023. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/counter-terrorism-strategy-contest-2023>
17. National Cyber Strategy. Cabinet Office, 2022. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/national-cyber-strategy-2022>
18. Annual Review. National Cyber Security Centre, 2023. Available at: <https://www.ncsc.gov.uk/report/annual-review-2023>

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2025-YIL 3-SON

VOLUME 5 / ISSUE 3 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.3.